

6. Tytarenko T.M. Zhyttievyi svit osobystosti: u mezhakh i za mezhamy budennosti / T.M. Tytarenko. – K. : Lybid, 2003. – 376 s.

Riabovol, T.A. Time perspective as a condition for prediction function development in late adolescence. *The article presents the empirical study of school graduates' time perspective and its influence on their ability to predict their own lives. The features of modern high school students' time perspective and their ability to predict has been researched. The experiment has confirmed existence of links between adolescents' prognostic function and their time perspective. The time perspective influence on development of the prognostic ability, planning and their lives constructing has been examined. Such links are different at early and late adolescents. The research confirms that absence or weakness of these abilities causes complicated experiences for an unformed person in a situation of cardinal choices. The experiment has revealed adolescents' qualitative characteristics of perception and comprehension of the past and present and expectations for the future. The study used a new technique called "Sheet of self-analysis", developed by T. Ryabovol, L. Skyba. It can be used as a questionnaire and as a psychological corrective tool.*

Key words: *adolescents, time perspective, prognostic function, integrity, planning, critical thinking, life choices.*

Відомості про автора

Рябовол Тетяна Анатоліївна, старший науковий співробітник лабораторії психології дезадаптованих неповнолітніх Інституту психології ім. Г.С. Костюка
Ryabovol, Tatyana Anatolievna, a senior researcher at the Laboratory of Psychology maladjusted juveniles G. Kostiuk Institute of Psychology, Kiev

E-mail rta2008@ukr.net

УДК 378.011.3-051:364.43

Расевська Я.М.

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО МІЖПРОФЕСІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Равєвська Я.М. *Сучасний стан професійної підготовки фахівців соціальної сфери до міжпрофесійної взаємодії.* У статті здійснено аналіз сучасного стану професійної підготовки фахівців соціальної сфери у ВНЗ України. Сьогодні реформування професійної освіти висуває нові вимоги до фахівців, які мають володіти глибокими професійними знаннями, що визначаються специфікою майбутньої професії, мати сформовані практичні навички та вміння для ефективного виконання функцій в професійній діяльності. Серед проблем професійної підготовки таких фахівців в Україні виокремлено: труднощі в адаптації до умов професійної діяльності; низький рівень конкурентоспроможності майбутніх фахівців на ринку праці; недосконалість системи професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери; труднощі працевлаштування випускників тощо.

Зміст підготовки фахівців соціальної сфери до міжпрофесійної взаємодії повинен включати такі компоненти: глибокий аналіз сучасного соціального розвитку і формування вміння дати об'єктивну оцінку соціальній політиці, запропонувати альтернативні варіанти; чітке уявлення і класифікацію сучасних моделей, форм і методів самої практики соціальної роботи; власне педагогічний процес підготовки фахівців соціальної сфери до міжпрофесійної взаємодії; розробку теорій, концепцій, моделей і технологій, спрямованих на ефективне функціонування фахівців соціальної сфери у міжпрофесійній взаємодії; розробку і реалізацію програм, що підвищують компетентність міжпрофесійної взаємодії фахівців соціальної сфери.

Підготовка фахівців соціальної роботи в Україні має орієнтуватися на забезпечення умов для їх професійного самовизначення, професійно-особистісного формування, готовності до здійснення професійної діяльності

й професійного самовдосконалення, тобто на підготовку висококваліфікованих фахівців соціальної роботи з високим рівнем культури, мобільності, творчості, адаптивності до соціально-економічних змін, здатних забезпечувати невідпинний прогресивний розвиток суспільства.

Актуальність обраної теми визначається кількома характерними для цієї ситуації тенденціями. По-перше, особливими соціальними очікуваннями щодо міжпрофесійної взаємодії в соціальній сфері та пов'язаною з цими очікуваннями необхідністю значно підвищити рівень професійної діяльності сучасного фахівця. По-друге, комплексним характером досліджуваної проблеми: в галузі гуманітарних наук практично немає дисципліни, для якої проблема взаємодії не посідала б центрального місця. По-третє, посиленням інтегративних процесів у науці, професійній діяльності, а також проникненням ідеї синтезу в суспільну практику. Ситуації міжпрофесійної взаємодії складають невід'ємну частину новітніх форм організації освітнього процесу.

Ключові слова: *соціальна сфера, фахівець соціальної сфери, взаємодія, міжпрофесійна взаємодія, теоретична підготовка, практична підготовка, професійна підготовка, міжпрофесійна взаємодія майбутніх фахівців соціальної сфери.*

Раевская Я.Н. Современное состояние профессиональной подготовки специалистов социальной сферы к межпрофессиональному взаимодействию. *В статье проведен анализ современного состояния профессиональной подготовки специалистов социальной сферы в вузе Украины. Настоящее реформирования профессионального образования выдвигает новые требования к специалистам, которые должны обладать глубокими профессиональными знаниями, определяются спецификой будущей профессии, иметь сформированы практические навыки и умения для эффективного выполнения функций в профессиональной деятельности. Среди проблем профессиональной подготовки таких специалистов в Украине выделены: трудности в*

адаптации к условиям профессиональной деятельности; низкий уровень конкурентоспособности будущих специалистов на рынке труда; несовершенство системы профессиональной подготовки будущих специалистов социальной сферы; трудности трудоустройства выпускников.

Содержание подготовки специалистов социальной сферы к межпрофессиональному взаимодействию должен включать следующие компоненты: глубокий анализ современного социального развития и формирования умения дать объективную оценку социальной политике, предложить альтернативные варианты; четкое представление и классификацию современных моделей, форм и методов самой практики социальной работы; собственно педагогический процесс подготовки специалистов социальной сферы к межпрофессиональному взаимодействию; разработку теорий, концепций, моделей и технологий, направленных на эффективное функционирование специалистов социальной сферы в межпрофессиональном взаимодействии; разработку и реализацию программ, повышающих компетентность межпрофессионального взаимодействия специалистов социальной сферы.

Подготовка специалистов социальной работы в Украине должна ориентироваться на обеспечение условий для их профессионального самоопределения, профессионально-личностного формирования готовности к осуществлению профессиональной деятельности и профессионального самосовершенствования, то есть на подготовку высококвалифицированных специалистов социальной работы с высоким уровнем культуры, мобильности, творчества, адаптивности к социально экономическим изменениям, способных обеспечивать непрерывный прогрессивное развитие общества.

Актуальность выбранной темы определяется несколькими характерными для этой ситуации тенденциями. Во-первых, особыми социальными ожиданиями межпрофессионального взаимодействия в социальной сфере и связан-

ной с этими ожиданиями необходимостью значительно повысить уровень профессиональной деятельности современного специалиста. Во-вторых, комплексным характером исследуемой проблемы: в области гуманитарных наук практически нет дисциплины, для которой проблема взаимодействий не занимала бы центральное место. В-третьих, усилением интеграционных процессов в науке, профессиональной деятельности, а также проникновением идеи синтеза в общественную практику. Ситуации межпрофессионального взаимодействия составляют неотъемлемую часть новейших форм организации образовательного процесса.

Ключевые слова: социальная сфера, специалист социальной сферы, взаимодействие, межпрофессиональное взаимодействие, теоретическая подготовка, практическая подготовка, профессиональная подготовка, межпрофессиональное взаимодействие будущих специалистов социальной сферы.

Постановка проблеми. На сучасному етапі в Україні в умовах зростання соціальних проблем збільшується число тих, хто потребує кваліфікованої соціальної допомоги та підтримки. У цьому зв'язку сучасна стратегія соціальної політики держави у сфері освіти спрямована на створення багаторівневої системи професійної підготовки кадрів, здатної забезпечити суспільство професійними фахівцями в сфері соціально-підтримуючої діяльності. Сьогодні реформування професійної освіти висуває нові вимоги до фахівців, які мають володіти глибокими професійними знаннями, що визначаються специфікою майбутньої професії, мати сформовані практичні навички та вміння для ефективного виконання функцій в професійній діяльності. Специфіка такої діяльності в соціальній сфері визначається діями, спрямованими на досягнення мети та станом об'єктів взаємодії – це соціальна, психосоціальна та соціально-педагогічна допомога окремим людям, групам та спільнотам, що потребують соціальної підтримки, захисту та обслуговування.

Вимоги до організації професійної підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах базуються на основних положеннях, зазначених: у Законі України «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні»; в Указі Президента України «Про національну доктрину розвитку освіти». Так, у Законі України «Про вищу освіту» №1556-VII від 01. 07. 2014 року наголошено на нагальній необхідності щодо поєднання освіти з наукою та практичною діяльністю з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівця

Аналіз останніх досліджень. Проблема розвитку особистості як суб'єкта професійної діяльності піднімалася в роботах О. Бондарчук, Л. Карамушки, Г. Ложкіна, С. Максименка, Л. Орбан-Лембрик, В. Семиченко, В. Третьяченко, Ю. Швалба тощо. Питання психологічного забезпечення професійної діяльності фахівців соціальної сфери знайшли своє відображення в наукових працях психологів та педагогів в Україні – О. Бондарчук, А. Грись, Л. Карамушки, М. Корольчук, Н. Кривоконь, П. Криворучко, С. Максименка тощо.

На сьогодні у монографіях, дисертаційних дослідженнях та інших наукових працях з проблем соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології значною мірою висвітлені: теоретико-методологічні аспекти соціальної роботи як наукової теорії, навчальної дисципліни і професійної діяльності: В. Андрущенко, В. Бочарова, Л. Гусякова, І. Зверева, І. Зимня, А. Капська, І. Козубовська, Є. Холостова, О. Яременко; окремі наукові засади соціальної роботи розкриваються у працях Б. Вульфова, Л. Димитрової, І. Звереві, І. Миговича, А. Мудрика, О. Петровського, Б. Шапіро; вітчизняний та зарубіжний практичний досвід соціальної роботи висвітлений у працях І. Андрєєва, Р. Вайноли, О. Іванової, Г. Лактіонової, О. Оржеховської, І. Пеши, М. Фірсова; деякі аспекти становлення соціального

працівника як професіонала розкриті у наукових дослідженнях В. Бочарової, Н. Клименко, А. Ляшенко, В. Плацова, В. Поліщук, В. Сластьоніна, Н. Шмельової; обґрунтовані концепції соціальної роботи у різних сферах життєдіяльності індивіда (С. Архипова, З. Борисенко, Н. Гайдук, І. Козубовська, В. Синьов); визначений основний зміст і розроблені основні напрями соціальної роботи в Україні (В. Бех, А. Капська, І. Лернер, М. Лукашевич, І. Мигович, О. Песоцька, В. Поліщук, Т. Семигіна); обґрунтована природа дослідницьких процесів, необхідних для оптимального вибору методик навчання соціальних працівників (Г. Мещанова, В. Семиченко, С. Харченко); виявлені окремі компоненти соціально-педагогічної діяльності у соціальній сфері (Л. Міщик, Н. Кузьміна, О. Пономаренко); виокремлена готовність до розв'язання соціальних завдань у процесі навчання: Н. Абашкіна, Г. Бурлака, І. Грига, С. Косянчук, В. Левічева; розроблені і впроваджені методики роботи з різними категоріями населення і в різних соціумах (О. Вакулєнко, О. Карпунін, А. Капська, Н. Комарова, І. Трубавіна); окреслені деякі аспекти професійної підготовки соціального працівника (Л. Долинська, Д. Годлевська, К. Максимова, В. Нор, В. Орленко, О. Шевчук, К. Якубенко).

Питання готовності майбутніх соціальних працівників до виконання професійних обов'язків неодноразово розглядалися в роботах учених В. Бочарової, Т. Завгородньої, І. Зверєвої, А. Капської, О. Карпенко. Окремі аспекти формування професійної готовності фахівців соціальної роботи до здійснення соціального супроводу висвітлені у роботах Н. Клименюк, І. Мельничук, І. Трубавіної.

Формулювання мети статті. Мета статті полягає у розкритті теоретичних аспектів проблеми підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до міжпрофесійної взаємодії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Активне використання поняття «взаємодія» тривалий час обмежувалося літературою з філософії та з управління і бізнесу. На думку багатьох філософів, взаємодія має універсальний і

об'єктивний характер, підтримує в глобальному розумінні зв'язок між предметами і явищами навколишнього світу і може бути представлена як «процес взаємного впливу один на одного, що визначає структурну організацію будь-якої системи, її властивості, як взаємне відображення один одного, створення одного об'єкта іншими».

У соціології взаємодія трактується як обмін діями в рамках соціальних інститутів або між їхніми представниками з метою викликати бажану реакцію, змінити думки, поведінку, тобто у термінах категорії діяльності. З її позицій, «соціальна взаємодія – феномен зв'язку, впливу і розвитку різних об'єктів у процесі взаємних дій один на одного й на інші об'єкти. Як основні властивості виступають активність, усвідомленість, цілепокладання, системність».

Проблема взаємодії є однією з фундаментальних у психології. Її значущість визначається тією роллю, яку відіграють процеси взаємодії в організації діяльності і поведінки. Як відомо, ці процеси визначають собою як змістовні, так і результативні параметри діяльності, появу міжособистісних зв'язків і відносин. О. Донцов, Б. Ломов, М. Обозов відзначають, що саме взаємодія забезпечує перетворення сукупності індивідуальних дій на єдину систему спільних дій.

Б. Ананьєв, Л. Бусва, М. Каган зазначають, що взаємодія людей є категорією, що відображає процеси впливу різних суб'єктів один на одного, взаємну обумовленість їхніх вчинків і соціальних орієнтацій, зміну системи потреб, внутрішньоіндивідуальних характеристик, а також міжособистісних зв'язків, які виникають у ході цієї взаємодії. У психологічному словнику взаємодія визначається як «процес безпосереднього чи опосередкованого впливу об'єктів (суб'єктів) один на одного, що породжує їх взаємну обумовленість і зв'язок».

У соціальній психології взаємодія розглядається як умова сприйняття і розуміння людини людиною (Г. Андреева, О. Бодальов, Є. Кузьмін, М. Обозов). Нам імпонує підхід Г. Андреевої до трактування поняття взаємодії, який полягає в

тому, що взаємодія – це не тільки обмін інформацією, але й організація спільних дій, яка допомагає партнерам реалізувати деяку спільну для них діяльність.

Категорія «взаємодія» є необхідною для визначення й розкриття всіх умов, ситуацій, факторів, з якими стикається людина в процесі спільної діяльності, зокрема, професійної.

Міжпрофесійна взаємодія – це цілеспрямований, соціально-зумовлений, динамічний процес безпосереднього або опосередкованого одночасного впливу суб'єктів один на одного в результаті виконання певної професійної діяльності, при спрямовуючій ролі суб'єкта, що володіє сукупністю теоретичної та практичної підготовки, метою якого є реалізація змісту професійної діяльності одного і задоволення потреб іншого.

Міжпрофесійна взаємодія – це функціональна взаємодія, що має діловий характер і відрізняється від міжособистісної взаємодії. Вона сприяє досягненню індивідуальних цілей кожного та цілей спільної трудової діяльності за високого рівня усвідомленості і позитивному емоційному фоні. Особливості міжпрофесійної взаємодії полягають в тому, що: партнер у міжпрофесійній взаємодії завжди виступає як особистість, значуща для суб'єкта; учасникам взаємодії притаманне добре взаєморозуміння в питаннях справи; головне завдання міжпрофесійної взаємодії – продуктивна співпраця. Проблема міжпрофесійної взаємодії має відносно самостійний зміст, вона конкретизує взаємозв'язки особистості і професії, виявляє ті фактори, що опосередковують відносини індивідів у професійній діяльності. Ефективність її визначається, перш за все, сформованістю людини як особистості, як суб'єкта праці, пізнання, спілкування. Це, в свою чергу, передбачає, що формування людини як суб'єкта міжпрофесійної взаємодії має тривалий характер, обумовлений специфічними особливостями професіогенезу.

Аналіз наукових пошуків і вивчення сучасного досвіду організації процесу професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери уможливили виявлення низки суперечностей:

- між державними вимогами щодо підготовки конкурентоспроможних майбутніх фахівців соціальної сфери і низьким рівнем їх готовності до професійної діяльності;
- між традиційним характером організації професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери і недостатньою розробленістю інноваційних підходів, зорієнтованих на цілеспрямоване та результативне формування готовності студентів до фахової діяльності;
- між зовнішніми вимогами до особистості фахівця та вимогами особистості до себе;
- між рівнем підготовленості особистості та можливістю застосовувати свої професійні компетенції на практиці.

Теоретичний аналіз наукових джерел, результати опитування студентів та фахівців соціальної сфери, надав можливість виокремити основні проблеми, що виникають у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери, зокрема: професійно-особистісне становлення студента в системі «людина-людина»; відсутність навчальних дисциплін, які б дозволили розширити коло теоретичних знань про міжпрофесійну взаємодію, сприяли б професійному самовдосконаленню в напрямі успішної професійної діяльності; оптимізація практичної та методичної підготовки студентів з врахуванням практико-орієнтованого характеру професійної діяльності майбутніх фахівців соціальної сфери [2].

Крім того, важливо, щоб професійна діяльність фахівців в соціальній сфері ґрунтувалася на засадах міжпрофесійної взаємодії.

Фрагментарність, яка властива сучасному стану сфери, не дає можливості усвідомлено організувати міжпрофесійну взаємодію. Вона іноді відбувається в конкретних робочих взаємодіях (наприклад, під час експертизи складних проєктів), але не організована як систематична комунікація з питань розвитку сфери і її взаємодії з іншими сферами. У підсумку – реальне уповільнення розвитку багатьох сфер і соціальної, в першу чергу.

Аналіз наукової літератури показав, що безпосередньо проблема впливу соціальних цінностей на процес становлення міжпрофесійної взаємодії майбутніх фахівців соціальної сфери як у професійній діяльності, так і в процесі професійної вузівської освіти не розроблялася.

Перш за все, ще остаточно не набуто досвіду застосування розробленого Державного Галузевого стандарту (2005р.) і показує незаперечну необхідність вивчення його в дії, врахування факторів як на державному, так і на регіональному рівнях.

По-друге, аналіз навчальних планів підготовки фахівців соціальної сфери у деяких ВНЗ України засвідчує або явно виражену універсальність, відсутність об'єкта, якому адресовано весь пакет дисциплін, або надзвичайну роздрібність навчальних предметів, які часто дублюють як закономірності, так і технології роботи з різними категоріями населення. Та головний недолік діючих навчальних планів полягає в тому, що існує небезпека підготовки спеціалістів, досить компетентних у питаннях аналізу проблем людини, суспільних проблем, але які слабо уявляють собі, як ці проблеми необхідно вирішувати. По-третє, поряд з підвищенням рівня фундаменталізації професійної освіти важливо забезпечити спеціалізовану підготовку, включаючи нові соціально-орієнтовані спеціалізації з врахуванням регіонального компонента.

Зміст підготовки фахівців соціальної сфери до міжпрофесійної взаємодії повинен включати такі компоненти:

- глибокий аналіз сучасного соціального розвитку і формування вміння дати об'єктивну оцінку соціальній політиці, запропонувати альтернативні варіанти;
- чітке уявлення і класифікацію сучасних моделей, форм і методів самої практики соціальної роботи;
- власне педагогічний процес підготовки фахівців соціальної сфери до міжпрофесійної взаємодії;
- розробку теорій, концепцій, моделей і технологій, спрямованих на ефективне функціонування фахівців соціальної сфери у міжпрофесійній взаємодії;
- розробку і реалізацію програм, що підвищують компетентність міжпрофесійної взаємодії фахівців соціальної сфери.

Змістовий компонент, що є базою для змістової готовності, формується в результаті навчання і є, по суті, діяльністю по засвоєнню і передачі системи знань, що відображається у змістовому критерії професійної готовності майбутніх фахівців соціальної сфери.

Підготовка фахівців соціальної роботи в Україні має орієнтуватися на забезпечення умов для їх професійного самовизначення, професійно-особистісного формування, готовності до здійснення професійної діяльності й професійного самовдосконалення, тобто на підготовку висококваліфікованих фахівців соціальної роботи з високим рівнем культури, мобільності, творчості, адаптивності до соціально-економічних змін, здатних забезпечувати невідпинний прогресивний розвиток суспільства [5, с.144].

Існуюча система професійної підготовки у вищих навчальних закладах робить основні акценти на суто професійну складову навчання, де знання, уміння і певною мірою навички є критерієм успішності навчання студентів і результативності їх професійної підготовки, тоді як молодий фахівець стикається у процесі трудової діяльності, крім проблем власне професійних (рівень його знань, умінь і навичок), з проблемами психологічного і соціального характеру. Звідси особливу

увагу у професійній підготовці студентів різних спеціальностей потрібно приділяти формуванню готовності до майбутньої міжпрофесійної взаємодії, роблячи акцент саме на цьому феномені протягом усього періоду навчання студента у ВНЗ.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Узагальнюючи наявний теоретичний матеріал, ми впевнилися в тому, що вивчення підготовки фахівців соціальної сфери до міжпрофесійної взаємодії потребує розгляду великої сукупності аспектів, відображених у різних наукових дисциплінах, підходах та теоріях.

Здійснюючи узагальнення позицій інших авторів і власних припущень, ми вважаємо, що актуальність обраної теми дослідження визначається кількома характерними для цієї ситуації тенденціями. По-перше, особливими соціальними очікуваннями щодо міжпрофесійної взаємодії в соціальній сфері та пов'язаною з цими очікуваннями необхідністю значно підвищити рівень професійної діяльності сучасного фахівця. По-друге, комплексним характером досліджуваної проблеми: в галузі гуманітарних наук практично немає дисципліни, для якої проблема взаємодії не посідала б центрального місця. По-третє, посиленням інтегративних процесів у науці, професійній діяльності, а також проникненням ідеї синтезу в суспільну практику. Ситуації міжпрофесійної взаємодії складають невід'ємну частину новітніх форм організації освітнього процесу.

Перспективою подальших досліджень є визначення критеріїв та показників міжпрофесійної взаємодії майбутніх фахівців соціальної сфери.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. проф. І. Звереві.– Київ, Сімферополь: Універсум, 2012.– 536 с.

2. Карпенко О.Г. Теорія і практика професійного становлення соціального працівника: навч. посіб. / О.Г. Карпенко. – Київ: Видавничий дім «Слово», 2008. – 460 с.
3. Мигович І.І. До питання про зміст професійної підготовки фахівців соціальної сфери // Актуальні проблеми професійної підготовки фахівців соціальної роботи в Україні і за рубежом. – Ужгород: „Art Line”, 2003. – С. 227-230.
4. Про соціальні послуги: Закон України від 19.06.2003 // Відомості Верховної Ради України. № 45.– Ст. 368.
5. Соціальна робота в Україні: навч. посіб. / І.Д. Зверєва, О.В. Безпалько, О.Я. Харченко та ін.; за заг. ред.: І.Д. Зверєвої, Г.М. Лактіонової.– К.: Центр навчальної літератури, 2004, 256 с.
6. Савіцька В. В. Аналіз проблеми підготовки майбутніх соціальних працівників до практичної професійної діяльності / В.В. Савіцька // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України, 2014.– № 1(70). – С. 136-146.

Spisok vikoristanih dzherel

1. Enciklopedija dlja fahivciv social'noi sferi / za zag. red. prof. I. Zverevoi.– Kiiv, Simferopol': Universum, 2012.– 536 s.
2. Karpenko O.G. Teorija i praktika profesijnogo stanovlennja social'nogo pracivnika: navch. posib. / O.G. Karpenko. – Kiiv: Vidavnicij dim «Slovo», 2008. – 460 s.
2. Migovich I.I. Do pitannja pro zmist profesijnoi pidgotovki fahivciv social'noi sferi // Aktual'ni problemi profesijnoi pidgotovki fahivciv social'noi roboti v Ukraïni i za rubezhem. – Uzhgorod: „Art Line”, 2003. – S. 227-230.
3. Pro social'ni poslugi: Zakon Ukraïni vid 19.06.2003 // Vidomosti Verhovnoi Radi Ukraïni. № 45.– St. 368.

4. Social'na robota v Ukraïni: navch. posib. / I.D. Zvereva, O.V. Bezpal'ko, O.Ja. Harchenko ta in.; za zag. red.: I.D. Zverevoi, G.M. Laktionovoi.– K.: Centr navchal'noi literaturi, 2004, 256 s.

5. Savic'ka V. V. Analiz problemi pidgotovki majbutnih social'nih pracivnikiv do praktichnoi profesijnoi dijal'nosti / V.V. Savic'ka // Zbirnik naukovih prac' Nacional'noi akademii Derzhavnoi prikordonnoi sluzhbi Ukraïni, 2014.– № 1(70). – S. 136-146.

Відомості про автора

Расвська Яна Миколаївна, кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи факультету корекційної та соціальної педагогіки і психології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Raievska, Yana Mykolaivna, PhD in Psychology, Senior Lecturer of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Faculty of Correctional and Social Pedagogy and Psychology, Ivan Ohienko State University in Kamianets-Podilskiy, Ukraine

E-mail: raewskaya@ukr.net

УДК 159.95

Ткач Б. М.

ОСОБЛИВОСТІ ЧАСОВОЇ ПЕРСПЕКТИВИ ПОСТРАЖДАЛИХ УЧАСНИКІВ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Ткач Б.М. Особливості часової перспективи постраждалих учасників антитерористичної операції. Стаття присвячена висвітленню особливостей часової перспективи постраждалих учасників антитерористичної операції в Україні. Розглянуто людське розуміння феномену часу. Розкрито три рівні організації психологічного часу: психофізіологічний, особистісний і соціальний. Проаналізовано мозкові механізми хроноперцепції, хронометрії та усвідомлення часу. Висвітлено спотворення сприйняття часу в нормі та при патології. Розкрито вікові та гендерні особливості сприйняття часу. Досліджено причини відсутності у